

ומימרי כְּעֹלָא לְקָשָׁא, יְבִדֵּר יְתֵהוֹן. וְאַתָּה, תְּבוּעַ בְּמִמְרָא דִּיִּי.
בְּקִדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל, תִּשְׁתַּבַּח: בְּרֵי הָעֲנָיִים וְהָאֲבִיוָנִים מִבְּקָשִׁים
מִיָּם וְאִין לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה אֲנִי יְהוָה אֲעֲנֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבָם: עֲנוּתְנִיָּא וְחִשִּׁיבִיָּא. דְּמַחְמֵדִין לְאַלְפָּנָא הָא
כְּצִהִיָּא לְמִיָּא, וְלֹא מִשְׁכַּחִין. רוּחְהוֹן, בְּסִגּוּפָא מְשַׁלְהִיָּא. אֲנָא יִי, אֶקְבִּיל
צְלוֹתְהוֹן. אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל, לֹא אֲרַחֲקֵנוּן:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרִקְנָא. יִי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
וּלְעָלְמֵי עָלְמִיָּא:

וירא

דדו
לנחת שבת
ושני וחמישי

יח וִירָא אֱלֹהֵי יְהוָה
בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פֶּתַח-הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם:
וְאַתְגְּלִי לִיהּ יִי. בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא. וְהוּא
יְתִיב בְּתֵרַע מִשְׁכְּנָא בְּמִיחָם יוֹמָא: ַ וִישָׂא עֵינָיו וִירָא

תפסיר רס"ג

יח א) וְאַתְגְּלִי לִיהּ אֱלֹהֵי. פִּי מַרְגִּי
מִמְרָא. וְהוּא גְּאֻלָּס עָלֵי בָאב
אַלְכִיבָא עֲנֵד חֲמָא אֱלֹהֵאֵר:
ב) פֶּרַע עֵינָא וְרָאִי.

• רס"י •

הוּא שֵׁב וְאֲנִי אֶעֱמֵד, וְאַתָּה סִימֵן לְבִנְיָה.
שְׁעֵתִיד אֲנִי לְהַתִּיצֵב בְּעֵדַת הַדִּינִין וְהֵן
יֹשְׁבֵין, שְׁנַאֲמֵר (תְּכִלִּיס פֶּס 6) אֱלֹהִים נִצָּב
בְּעֵדַת אֵל: פֶּתַח הָאֵהָל. לְרֹאוֹת אִם יֵשׁ
עוֹבֵר וְשֹׁב וְיִכְנִיס בְּבֵיתוֹ: בְּחַם הַיּוֹם.
הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמָה מְנַרְתִּיקָה

יח 6 וִירָא אֱלֹהֵי. לְבָקֵר אֶת הַחוּלָה. אֲמַר
רַבִּי חֲמָא בְּרַחֲמֵינָא יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה,
וְכָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ:
בְּאַלְנֵי מִמְרָא. הוּא שְׁנַתֵּן לוֹ עֵצָה עַל
הַמִּילָה, לְפִיכָף נִגְלָה עָלָיו בְּחֻלְקוֹ: יֹשֵׁב.
כְּתִיב, בְּקֶשׁ לְעֻמּוֹד, אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

תפסיר רס"ג

בלד כנעאן. פאקבל אברהם. ינדבהא ויבכיהא: ג) פקאם אברהם. מן חצירה מיתה. וכלם בני חת קאילא: ד) אנא גריב או ציף מעכס. אעטוני חוז קבר מעכס. ואדפן מיתי מן בין ידיי: ה) פאגאבוה בני חת וקאלו לה: ו) אסמע מנא יא סידנא. אנת שריף אללה

**בְּקִרְיַת אַרְבַּע הָיָא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבֹרָהָם
לְסִפּוֹד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ:
וּמִיַּת שָׂרָה. בְּקִרְיַת אַרְבַּע. הִיא חֲבֵרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְאַתָּה אֲבֹרָהָם. לְמִסְפָּדָה
דְּשָׂרָה וּלְמִבְכָּה: ג) וַיִּקָּם אֲבֹרָהָם
מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיִּדְבֹּר אֶל-**

**בְּנֵי חַת לֵאמֹר: וְקָם אֲבֹרָהָם. מֵעַל אִפֵּי מִיתָהּ. וּמִלִּיל עִם בְּנֵי
חַתָּאָה לְמִימַר: ד) גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי
אַחֲזֹת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי: ה) וַיִּיר
וְתוֹתֵב אֲנִי עִמָּכֶן. הָבּוּ לִי אַחֲסֹנֶת קְבוּרָא עִמָּכֶן. וְאֶקְבֹּר מִתִּי מִן
קִדְמִי: ו) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבֹרָהָם לֵאמֹר לוֹ:
וְאֵתִיבּוּ בְנֵי חַתָּאָה. יָת אֲבֹרָהָם לְמִימַר לִיה: ז) שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנִי
נָשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קְבֻרָתֵנוּ
קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קְבֻרּוֹ לֹא יִכְלָה**

— רס"ד —

ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר על שם ארבעה זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספוד לשרה ולביתה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שגודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה

ומתה: ז) גר ותושב אני עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקדוש ברוך הוא (לעיל יז ז) לזרעך אתן את הארץ הזאת: אַחֲזֹת קֶבֶר. אַחֲזֹת קֶרַקע לְבֵית הַקְּבֻרָת: ו לֹא יִכְלָה. לֹא יִמְנַע, כִּמּוֹ (תהלים מ יז) לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ, וְכִמּוֹ (לעיל ח ז) וַיִּכְלָא הַגֹּשֶׁם:

וזלך הדקדוק: נָשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה. ברוב התיגאן אין כאן פסיק:

תפסיר דס"ג

פי מא ביננא. פי כיאר
קבורנא. אדפן מייתד. וכל רגל
מנא. לא יביל עליך בקבר לה
אן תדפן פיה מייתד: (ז) פקאם
אברהים. וסגד שכרא לאהל
אלפלד בני חת: (ח) תים כלמהם
וקאל להם. אן שאת אנפסכם.
אן אדפן מייתי מן בין ידי.
אסמעו מני. ואשפעו לי ענד
עפרון אבן צחר. (ט) ויעטיני
אלמגארה אלמצאעפה אלתי
לה. אלתי פי טרף ציעתה.
בתמן כאמל. יעטיניהא פי מא
בינכם חוז קבר: (י) ופאן עפרון

מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מִתָּד: קביל מננא
רבוֹנְנָא. רב קדם יי את ביננא. בשפר
קברנא. קבר ית מיתד. אנש מננא. ית
קבריה. לא יכלי מנד מלמקבר מיתד:
וְיָקָם אֲבָרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ
לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי חָת: וְקָם
אֲבָרָהָם. וסגיד לעמא דארעא לבני
חתאה: וידבר אתם לאמר
אִם-יֵשׁ אֵת נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר
אֶת-מֹתִי מִלְּפָנַי שְׁמַעוֹנִי
וּפָגְעוּ-לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:

ומליל עמהון למימר. אם אית רעוא נפשכון. למקבר ית מיתי מן
קדמי. קבילו מני. ובעו לי מן עפרון בר צוחר: **וַיִּתֵּן-לִי אֶת-**
מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ
בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת-קֶבֶר:
וַיִּתֵּן לִי. ית מערת כפילתא דליה. דבסטר חקליה. בכסף שלים. יתננה
לִי. ביניכון לאחסנת קבורא: וַעֲפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-
חָת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-
חָת לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: וַעֲפְרוֹן יְתִיב בְּגוֹ בְנֵי

— רס"י —

ח נפשכם. רצונכם: ופגעו לי. לשון בקשה.
כמו (רות 6 טז) אל תפגעני ביי: **ט המכפלה.**
בית ועליה על גביו. דבר אחר שכפולה
בזוגות: **בכסף מלא.** אשלם כל שויה, וכן

דוד אמר לארונה (דברי הימים א' כה כד) בכסף
מלא: **י וַעֲפְרוֹן יֹשֵׁב.** כתיב חסר, אותו היום
מנחהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו
של-אברהם שהיה צריך לו עלה לגולה:

תפסיר רס"ג

גאלס פי מא בינהם. פאגאבה
עפרון אלתי בחצרתהם. וסאיר
מן דכל באב קריתה קאילא:
(יא) לא יא סידי אסמע מני.
אלציעה קד אעטיתהא לך.
ואלמג'ארה אלתי פיהא.
בחצירה בני עמי אעטיתהא
לך. אדפן פיהא מילתך:
(יב) פסגד אברהים שכרא.
בחצירה אהל אלבלד: (יג) תים
כלמה בחצרתהם קאילא. אמא
אנת בל ליתך תסמע מני. אן
אעטיך תמן אלציעה אקבלה
מני. חתי אדפן מילתי תים:
(יד) פאגאבה עפרון וקאל לה:
(טו) יא סידי אסמע מני. רוציה

חתאה. ואתיב עפרון חתאה ית אברהם
קדם בני חתאה. לכל עלי תרע קרתיה
למימר: **לא-אדני שמעני**
השדה נתתי לך והמערה
אשר-בו לך נתתיה לעיני
בני-עמי נתתיה לך קבר
מתך: לא רבוני קביל מני. חקלא
יהבית לך. ומערתא דביה לך יהבתה.
לעיני בני עמי יהבתה לך קבר מיתך:
וישתחו אברהם לפני
עם-הארץ: וסגיד אברהם קדם
עמא דארעא: **וידבר אל-**

עפרון באזני עם-הארץ לאמר אך אם-אתה
לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני
ואקברה את-מתי שמה: ומליל עם עפרון. קדם עמא
דארעא למימר. ברם. אם עבדת לי טיבו קביל מני. אתין. פספא דמי
חקלא סב מני. ואקבר ית מיתי תמן: **ויען עפרון את-**
אברהם לאמר לו: ואתיב עפרון. ית אברהם למימר ליה:
אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף

— רס"י —

אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך
ולקח בחנם, אני אי אפשרי בך, אך אם אתה
לו שמעני הלואי ותשמעני: נתתי. דונא"י
בלע"ז [נתתני] מוכן הוא אצלי והלואי נתתי

לכל באי שער עירו. שכלן בטלו
ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה:
יח לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי
לך. הרי הוא כמו שנתתיה לך: יג אך אם

תפסיר דס"ג

תסוי ארבע מאיה מתקאל
פציה. ביני ובינד מא הי
אדפן פיהא מיתד: טז) פלמא
סמע אברהים מנה ד'אלד.
וון לה אלפציה. אלתי
ד'כרהא בחצרתהם. ארבע
מאיה מתקאל פציה. גאיוזא
פי אלתיגאראת: יז) פוגבת
ציעה' עפרון אלמערופה
באלמצ'אעפה. אלתי בחצרה'
ממרא. אלציעה ואלמג'ארה
אלתי פיהא. וגמיע אלשג'ר
אלד' פיהא. ופי גמיע תכ'מהא
מסתדירא: יח) שראא לאברהים

ביני ובינד מה-הוא ואת-

מתד קבר: רבוי קביל מני. ארע
שויא ארבע מאה סלעין דכסף. בינא
ובינד מא היא. וית מיתד קבר:
טז) וישמע אברהם אל-
עפרון וישקל אברהם
לעפרון את-הכסף אשר
דבר באוני בני חת ארבע
מאות שקל כסף עבר
לסחר: וקביל אברהם מן עפרון.

ותקל אברהם לעפרון. ית כסף. דמליל קדם בני חתא. ארבע מאה
סלעין דכסף. מתקבל סחורה בכל מדינה: (שני) ויקם | שדה
עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא
השדה והמעה אשר-בו וכל-העץ אשר
בשדה אשר בכל-גבלו סביב: וקם חקל עפרון.
דבכפילתא. דקדם ממרא. חקלא ומערתא דביה. וכל אילני
דבחקלא. דבכל תחומיה סחור סחור: יח) לאברהם למקנה

• רש"י •

לך קבר: טו ביני ובינד. בין שני אוהבים
כמונו מה היא חשובה לכלום, אלא הנח את
המכר ואת מתד קבור: טז) וישקל אברהם
לעפרון. חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפלו
מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים
שהן קנטרין, שזאמר (פסוק טז) עבר לסחר,

שמתקבלים בשקל בכל מקום ויש מקום
ששקליהן גדולים שהן קנטרין, וינטייני"ס
[מטבעות של-מאה] זלע"ז: יח) ויקם שדה
עפרון. תקומה היתה לה שיעצה מיד
הדיוט ליד מלך. ופשוטו של-מקרא ויקם
השדה והמעה אשר בו וכל העץ

תפסיר רס"ג

בחצירה' בני חת. וסאיר מן
דכל באב קריתתם: יט) ובעד
דאלד דפן אברהם שרה
ווגתה. פי מג'ארה אלציעה
אלמצ'אעפה. בחצירה' ממרא
הי חברה. פי בלד פנעאן:
(כ) פת'בתת אלציעה
ואלמג'ארה אלתי פיהא.
לאברהם חוז קבר. מן בני חת:
כד א) ולמא שאד' אברהם.
וטען פי אלסן. בארפה אללה
פי כל שי: ב) פקאל אברהם.

לְעֵינַי בְּנֵי־חַת בְּכָל בָּאִי

שָׁעַר־עִירוֹ: לְאַבְרָהָם לְזַבְנוֹהִי

לְעֵינַי בְּנֵי חַתָּאָהּ. בְּכָל עָלִי תִרְעַ קִרְתִּיָּה:

וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אֲבִרָהָם

אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־

מַעֲרַת שָׂדֶה הַמְּכַפְלָה עַל־

פְּנֵי מַמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וּבִתְרָ בֶן קָבַר

אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אֶת־תִּיתָּהּ. בַּמַּעֲרַת. חֲקַל

כְּפִילְתָּא. עַל אִפִּי מַמְרָא הִיא חֲבֵרוֹן. בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן: ב וַיָּקָם

הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת

קָבַר מֵאֵת בְּנֵי־חַת: וְקָם חֲקִלָּא. וּמַעֲרַתָּא דְבִיָּה.

לְאַבְרָהָם לְאַחֲסִנַּת קְבוּרָא. מִן בְּנֵי חַתָּאָהּ: ס

כָּד * וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהִיָּה בֶרֶךְ אֶת־

אַבְרָהָם בְּכָל: וְאַבְרָהָם סִיב. עַל בְּיוֹמִין. וַיֵּי בְרִיד יֵת אַבְרָהָם

בְּכוּלָּא: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ

הַמִּשְׁלָל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי:

וַאֲמַר אַבְרָהָם. לְעַבְדֵּיהָ סָבָא דְבֵיתִיָּהּ. דְּשִׁלִּיט בְּכָל דְּלִיָּהּ.

לְהַשְׂיָאוּ אִשָּׁה: ז זָקֵן בֵּיתוֹ. לְפִי שְׁהוּא דְבוּק

נְקוּד זָקֵן: תַּחַת יָרְכִי. לְפִי שְׁהַנְשָׁבַע צָרִיף

שְׁיִטוּל בִּידוֹ חֲפֵץ שְׁל־מַצּוּהָ. כְּגוֹן סִפְרָ תוֹרָה

אוּ תַפְלִין, וְהַמִּילָה הֵיטָהּ מַצּוּהָ רַאשׁוֹנָה לּוֹ

לְאַבְרָהָם לְמַקְנָהּ וּגו': יח בְּכָל בָּאִי שָׁעַר

עִירוֹ. בְּקֶרֶב כָּלָם וּבְמַעֲמַד כָּלָם הִקְנָהּ לּוֹ:

כָּד 6 בֶּרֶךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. בְּכָל עוֹלָה

בְּגִימְטְרִיא בֵן, וּמֵאַחֵר שְׁהִיָּה לּוֹ בֵן הָיָה צָרִיף

רס"י

תפסיר דס"ג

לעבדה שיד' מנזלה. אלמסלט
עלי' גמיע מאלה. אום בידך
אלי' עהדי: ג) ואחלפך באללה
רב אלסמאואת ואלארץ. אן
לא תאכיד' זוגה לאבני מן
בנאת אלפנעאניין. אלד' אנא
מקים פי מא בינהם: ד) אלא
אלי' בלדי. ומולדי תמצ'י.
ותאכיד' זוגה לאבני ליצחק: ה)
פקאל לה אלעבד. לעל לא
תשא אלאמראה. אן תתבעני
אלי' הדא אלבלד. הל ארד
אבנד. אלי' אלבלד אלד'י
כרגת מנה: ו) קאל לה
אברהים. אחד'ר. אן תרד אבני
אלי' תם: ז) אללה אלאה

שו כען ידך תחות ירכי:
וַאֲשַׁבְּעֶךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי
מִבָּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי
יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: וְאֶקְיִים עֶלְךָ.
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא. וְאֱלֹהָא
דְּאָרְעָא. דְּלֹא תִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי. מִבְּנֵי
כְּנַעֲנָאִי. דְּאֲנָא יְתִיב בֵּינֵיהוֹן: ח) כִּי
אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי
תֵּלֶךְ וְלִקְחָתָא אִשָּׁה לְבָנִי

לִיצְחָק: אֱלֹהִין לְאָרְעִי. וְלִילְדוֹתִי תִיזִיל. וְתִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי
לִיצְחָק: ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְּהָ
הָאִשָּׁה לְלַכְתָּ אַחֲרִי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַחֹשֶׁב
אָשִׁיב אֶת בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאתָ מִשָּׁם:
וַאֲמַר לִיה עֲבָדָא. מָאִים לֹא תִיבִי אֶתְתָּא. לְמִיתִי בְּתָרִי לְאָרְעָא הָדָא.
הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יְת בְּרַךְ. לְאָרְעָא דְנִפְקָתָא מִתַּמָּן: י) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲבִרְהָם הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן-תֵּשֵׁיב אֶת בְּנִי שָׁמָּה:
וַאֲמַר לִיה אֲבִרְהָם. אֶסְתַּמֵּר לְךָ. דְּלִמָּא תֵּתִיב יְת בְּרִי לְתַמָּן:
י) יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי

— רש"י —

ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו ונטלה: זה' אלהי השמים אשר לקחני

תפסיר רס"ג

אלסמאואת. אלדי אצטפאני.
מן בית אבי ומן ארץ מולדי.
ואלדי קאל לי. ואקסם לי
קאילא. לנסלך אעטי הדא
אלבליד. הו יבעת' במלכה בין
ידיד. ותאכד' זוגה. לאבני מן
ת'ם: ח) ואן לם תשא
אלאמראה אן תתבעד. כנת
[י"ג פאנת] בריא. מן ימיני
הדיה. עדא אבני. לא תרדה
אלי ת'ם: ט) פאומי אלעבד
בידה. אלי עהד אברהם

ומארץ מולדתי ואשר
דבר-לי ואשר נשבע-לי
לאמר לזרעך אתן את-
הארץ הזאת הוא ישלח
מלאכו לפניך ולקחת
אשה לבני משם: "אלהא
דשמיא. דדברני. מבית אבא ומארע
ילדותי. ודמליל לי. ודקניס לי למימר.
לבנך. אתין ית ארעא הדא.
הוא. ישלח מלאכיה קדמך. ותסב אתתא. לברי מתמן:
ו"אם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית
משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה:
ואם לא תיבי אתתא למיתי בתרך. ותהי זכא. ממומתי דא. לחוד ית
ברי. לא תתיב לתמן: ט' וישם העבד את-ידו תחת
ירך אברהם אדניו וישבע לו על-הדבר הזה:

(מל"ב ז) אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולקחם
הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על,
ותרגום שלקחם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל
אצל דבור לשון לי ולו ולקחם, אלא אלי אליו
אליהם ותרגום שלקחם עמי עמיה עמהון.
אבל אצל אמירה נופל לשון לי ולו ולקחם:
ואשר נשבע לי. בין הבתרים: ס' ונקית
משבעתי וגי'. וקח לו אשה מבנות ענר
אשכול וממרא: רק את בני וגי'. רק, מעוט

מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ,
ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי
השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא
אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתיו בפי
הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה
אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו
באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל
בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי.
מאור כשדים: ואשר דבר לי. לצרכי, כמו

זולק הדקדוק: ואשר נשבע-לי. תיבת נשבע מלרע מפני הטעם שהושם בסוף התיבה בכל
התיגאן: ט' על-הדבר הזה. תיבת הדבר בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות:

תפסיר דס"ג

מולאה. וחלף לה. עלי' הדא
אלפלאם: י) ת'ם אכיד' אלעבד.
עשר גמאל. מן גמאל מולאה
ומציא. וכל כ'יר מולאה פי ידה
[י"ג מעה]. וקאם ומציא. אלי'
ארם נהרים אלי' קריה' נחור:
יא) פאנאד' אלגמאל. כ'ארג
אלקריה עלי' ביר אלמא. וקת
עשא. וקת כ'רוג אלנסא
יסתקין: יב) וקאל. אללהם יא
אלאה מולאי אברהים. ופק בין
ידי' אליום. ואחסן בדאלך. אלי'
מולאי אברהים: יג) האנא ואקף
עלי' עין אלמא. ובנאת אהל
אלקריה יכ'רגן פיסתקין מאא:

ושוי עבדא ית ידיה. תחות. ירפא
דאברהם רבוניה. וקיים ליה. על פתגמא

הדין: טריטרי בספרי תימן (שלישי) ויקח

העבד עשרה גמלים
מגמלי אדניו וילך וכל-
טוב אדניו בידו ויקם וילך
אל-ארם נהרים אל-עיר

נחור: ודבר עבדא. עסרא גמלין.
מגמלי רבוניה ואזל. וכל טוב רבוניה
בידיה. וקם. ואזל. לארם דעל פרת
לקרתא דנחור: דא ויברך

הגמלים מחוץ לעיר אל-באר המים לעת
ערב לעת צאת השאבת: ואשרי גמליא. מברא
לקרתא עם בירא דמיא. לעדן רמשא. לעדן דנפקן מליתא:
יב) ויאמר | יהוה אלהי אדני אברהם הקרה-נא
לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: ואמר,
י. אלהיה דרבוני אברהם. זמין בען קדמי יומא דין. ועביר טיבו. עם
רבוני אברהם: דג הנה אנכי נצב על-עין המים
ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:

— רש"י —

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר
לו. כדי שיקפצו לשלוח לו בתם:
ארם נהרים. בין שתי נהרות יושבת:
יא ויברך הגמלים. הרביצים:

הוא. בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו
לחזור: י מגמלי אדניו. נכרין היו משאר
גמלים, שהיו יוצאין ומומין מפני הגזל שלא
ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדניו בידו.

תפסיר רס"ג

יד) פאָליה גארני. אָקול לָהּ
מִיָּלִי גִרְתָּךְ חֲתִי אֲשֶׁר־בִּי.
פִּתְקוֹל אֲשֶׁר־בִּי אֵינִי גִמְאֵלֶךְ
אֲסִקִי פֶקֶד וּפְקֻתָּהּ לְעִבְדֶּךָ
לִיצְחָךְ. וּבָהּ אֶעֱלֶם. אֲנִי קֹדֶה
אֲחִסְנָה אֵלַי מוֹלָאִי טו) פֶּהוּ
קִבֵּל אֵן יִפְרָג' מִן כְּלֹאֲמֹה.
פֶּאֶד־אֵ בִּרְבֻקָּה קֹדֶה כִּרְגֻת.
אֲלִתִּי וְלִדָּת לִבְתּוֹאֵל אֲבִן
מִלְכָּה. זִנְגָה נְחוּר אֲכִי
אֲבָרְהָם. וְגִרְתָּהּ עָלַי
כְּתֻפָּה: טז) וְאַלְגֶּאֱרִיָּה. חֲסִנָּה
אֲלִמְנָצִיר גִּדָּא. בְּכֹר. וְרָגֵל לֹם

הָאֵנָּה קָאִים עַל עֵינָא דְּמִיָּא. וּבִנְתָּ אֲנָשִׁי
קִרְתָּא. יִפְקֹן לְמַמְלִי מִיָּא: יז) וְהִיָּה
הַנֶּעֱרָ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ
הָטִי נָא כִּדְךָ וְאִשְׁתָּהּ
וְאָמַרָה שְׁתֵּה וְגַם גִּמְלִידָךְ
אֲשָׁקָה אֹתָהּ הַכֹּחֶת
לְעִבְדֶּךָ לִיצְחָךְ וּבָהּ אֲדַע
כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנָי:
וְתִהְיֶה עוֹלִימָתָא. דְּאִימַר לָהּ אֲרִפֵּנִי כְּעֵן
קוֹלְתֶּיךָ וְאִשְׁתִּי. וְתִימַר אִשְׁתִּי. וְאִי גִמְלִידָךְ
אֲשָׁקִי. יְתָה זְמִינָתָא לְעִבְדֶּךָ לִיצְחָךְ. וּבָהּ אֲדַע. אֲרִי עֲבַדְתָּ טִיבֵּוּ עִם
רְבוֹנִי: טז) וְהִי־הוּא טָרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רְבֻקָּה
יֵצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָּה לִבְתּוֹאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי
נְחוּר אֲחִי אֲבָרְהָם וְכִדָּה עַל־שְׁכֵמָה: וְהָיָה הוּא. עַד
לֹא שִׁיעִי לְמִלְכָּא. וְהָיָה רְבֻקָּה נִפְקֶת. דְּאִתְּלִידָת לִבְתּוֹאֵל בֶּר מִלְכָּא.
אִתָּת נְחוּר אֲחִיהִי דְּאֲבָרְהָם. וְקוֹלְתָּה עַל כְּתֻפָּה: טז) וְהַנֶּעֱרָ
טִבְתָּ מִרְאָה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ
וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כִדָּה וְתַעֲלֵ: וְעוֹלִימָתָא.
שְׁפִירָא לְמַחְזִי לְחָדָא. בְּתוֹלָתָא. וְגַבֵּר לֹא יָדָעָהּ. וְנִחַתָּת לְעֵינָא. וּמִלָּת

רס"ד

יִתְּ אֹתָהּ הַכֹּחֶת. רְאוּיָהּ הִיא לֹא שְׁתֵּדָא
גּוֹמְלָת חֲסִדִּים וְכִדָּאִי לְכִנְס בְּבֵיתוֹ
שְׁלֵ־אֲבָרְהָם. וְלִשׁוֹן הוֹכֵחַת בְּרִרְתָּהּ מִפְּרִזִּישׁ ט
זלע"ז: וְכִדָּה אֲדַע. לִשׁוֹן תְּחִנָּה, הוֹדַע לִי בָּהּ:
כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד. אִם תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחוֹתוֹ
וְהוֹנְגָתָ לֹא, אֲדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד: טז) בְּתוֹלָה.
מִמְקוֹם בְּתוֹלָיִם: וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ. שְׁלֵא
בְּרִרְתָּהּ, לְפִי שְׁבָנוֹת הַגּוֹיִם הָיוּ מְשֻׁמְרוֹת

תפסיר רס"ג

יערפּהא. פּנזלת אלי' אלעין.
ומלת גרתיא וצעדית:
(יז) פחאצ'ר אלעבד תלקאחא.
וקאל אסקיני קליל מאא מן
גרתי: (יח) פקאלת אשרב יא
סיידי. פאסרעת. ואנזלת
גרתיא. עלי' ידהא ואסקתה:
(יט) ופרג'ת מן סקיה. וקאלת
איציא גמאלך אסקי. אלי' אן
יפרג' שרבהם: (כ) פאסרעת.
ואכפת גרתיא אלי' אלסאקיה
וחאצ'רת איציא. אלי' אלביד
לתסתקי. חתי' אסתקת לגמיע
גמאלה: (כא) ואלדגל מסתסקי

קולתה וסליקת: **וַיֵּרָץ הָעֶבֶד**
לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֵנִי
נָא מַעַט־מִים מִבְּדֶךָ: ורהט
עבדא לקדמותה. ואמר. אשקיני כען.
ועיר מיא מקולתיד: **וְהִיא אָמְרָה**
שְׂתֶה אֲדֹנִי וְתִמְהַר וְתֵרֵד
כִּדְהָ עַל־יָדָהּ וְתִשְׁקֶהוּ:
ואמרת אשת רבונני. ואוּחִיאת. ואחיתת
קולתה. על ידה ואשקיתיה: **וְתִכַּל**
לִהְשִׁקְתּוּ וְהִיא אָמְרָה גַּם

לְגַמְלִיךָ אִשְׁאֵב עַד אִם־כָּלוּ לְשִׁתּוֹ: ושיציאת
לאשקיותיה. ואמרת. אף לגמלך אמלי. עד דיספקון למשתי:
וְתִמְהַר וְתֵעַר כִּדְהָ אֶל־הַשֶּׁקֶת וְתֵרָץ עוֹד
אֶל־הַבְּאֵר לִשְׁאֵב וְתִשְׁאֵב לְכָל־גַּמְלִיו: ואוּחִיאת.
ונפצת קולתה לבית שקיא. ורהטת עוד. לבידא לממלי. ומלת לכל
גמלוהי: **כֹּא וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת**

• רש"י •

מקום בתולידן ומפקירות עצמן ממקום אחר.
העיד על זו שנקיה מכל: **וַיֵּרָץ הָעֶבֶד**
לִקְרֹאתָהּ. לפי שראה שעלו המים
לקראתה: **הַגְּמִיאֵנִי נָא.** לשון גמיעה.
כומי"ר זלע"ז: יח **וְתֵרֵד כִּדְהָ.** מעל שכמה:
יט **עַד אִם כָּלוּ.** הרי אם משמש בלשון
אשר, אם כלו דיספקון, שזו היא גמר שתיתן
זולק **וְהָאִישׁ מִחֲרִישׁ:** תיבת מחריש בזקף גדול בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

הַהֲעֲלִיחַ יְהוָה דְּרָכּוֹ
אִם-לֹא: וְגוֹבֵרָא שְׁהִי בַּהּ מִסְתַּכֵּל.
שְׁתִּיק. לְמַדַּע. הָאֲצִלַּח יִי. אֲזִרְחִיָּה אִם
לֹא: כִּבּ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ
הַגַּמְלִים לְשָׁתוֹת וַיִּקַּח
הָאִישׁ נָזִם זָהָב בְּקַע
מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי עֲמִידִים עַל-

לְהָא. מִמְסַךְ. לִיעֲלָם. הָלֵא אֲנִי
אֲלִלָּהּ. טְרִיקָה אִם לֹא:
(כב) וְלִמָּא פְּרָגִית אֲלֶגְמָאֵל מִן
שִׁרְבָהָא. אֲכִיד' אֲלִדְגֵּל שְׁנָף מִן
דִּיהָב. וְזִנְה גִצָּף מִתִּקְאֵל
וְאֶעֱטָאָהָא. וְגַעַל סוֹאֲרִין עָלֵי
יְדִיהָא. וְזִנְהָמָא עֲשִׂרָה
מִתִּיאָקוּל דִּיהָב: (כג) בְּעַד מָא
קָאֵל לְהָא אֲכִיבְרִינִי אֲבִנָּה מִן
אֲנָת. הָלֵא מוֹגוּד פִּי בֵּית אֲבִיד.

יְדִיהָ עֲשִׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: וַהֲוָה. כִּד סְפִיקוֹ גַּמְלִיָּא
לְמִשְׁתִּי. וְנִסִּיב גּוֹבֵרָא קִדְשָׁא דִּדְהָפָא. תִּקְלָא מִתְקַלִּיה. וְתִרִין שִׁירִין
עַל יְדִהָא. מִתְקַל עֶסֶר סֻלְעִין וְדִדְהָב מִתְקַלְהוֹן: כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת-
מִי אַתָּה הַגִּידִי נָא לִי הֵיכָּן בֵּית אָבִיד מָקוֹם לָנוּ
לָלִין: וַאֲמַר בֵּת מִן אַתָּה. חוּא כְּעֵן לִי. הָאִית בֵּית אֲבִיד. אַתָּר כְּשֶׁר

— רס"י —

תִּפְרֹשׁ לְשׁוֹן שְׁאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל וּבַעַל
מִחֻשְׁבוֹת. וְאֲוִנְקָלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן שְׁהִיָּה
וְגוֹבֵרָא שְׁהִי שׁוּהָא וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד
לְרֹאוֹת הַהֲעֲלִיחַ ה' דְּרָכּוֹ. וְאִין לְתִרְגֵּם שְׁתִּי
שְׁהִירִי אִינוּ לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה. שְׁאִין אֶלֶף נוֹפֶלֶת
בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה: מִשְׁתָּאָה לָהּ. מִשְׁתוֹמֵם עָלֶיהָ
כְּמוֹ (לעיל כ יג) אֲמַרִי לִי אָחִי הוּא. וְכְמוֹ (לְקַמֵּן
כו ז) וַיִּשְׁאַלּוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ: כִּבּ בְּקַע.
רְמֹז לְשָׁקֶלִי יִשְׂרָאֵל בְּקַע לְגִלְגָּלֶת: וּשְׁנֵי
עֲמִידִים. רְמֹז לְשְׁנֵי לוֹחֹת מִצְעֻדוֹת: עֲשִׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם. רְמֹז לְעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁבָּהֶן:
כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת מִי אַתָּה. לְאַחַר שְׁנֵתָן לָהּ
שְׁאִלָּהּ. לְפִי שְׁהִיָּה בְּטוֹחַ בְּזִכְוֹתוֹ שְׁלֹ-אֲבִרְהָם
שְׁהֲעֲלִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְּרָכּוֹ: לָלִין.

תִּשְׁאָה שְׁמָמָה: מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוֹמֵם
וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּכִרּוֹ קְרוֹב לְהַעֲלִיחַ.
אָבֵל אִינוּ יוֹדַע אִם מִמְשַׁפַּחַת אֲבִרְהָם הִיא
אִם לֹא. וְאֵל תִּתְּמָה בְּתִי"ו שְׁלֹ-מִשְׁתָּאָה
שְׁאִין לָהּ תִּיבָה שְׁתַּחֲלֵת יְסוּדָה שִׁין וּמִדְּבָרָת
בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל שְׁאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי
אוֹתִיּוֹת שְׁלֹ-עִיקָר הַיְסוּד כְּגוֹן מִשְׁתוֹלֵל מְגֻזֶּרֶת
מְגֻזֶּרֶת שְׁאֵה, (יִשְׁטִיכ נט טו) מִשְׁתוֹלֵל מְגֻזֶּרֶת
שׁוֹלֵל, (שס נט טו) וַיִּשְׁתוֹמֵם מְגֻזֶּרֶת שְׁמָמָה,
(מִיככ ו טו) וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי מְגֻזֶּרֶת
וַיִּשְׁמֵר, אָף כָּאֵן מִשְׁתָּאָה מְגֻזֶּרֶת תִּשְׁאָה,
וְכִשֵּׁם שְׁאֵתָה מוֹצֵא לְשׁוֹן מִשְׁוֹמֵם בְּאֶדָם
נִבְהֵל וְנִאָּלָם וּבַעַל מִחֻשְׁבוֹת, כְּמוֹ (אִיז יח כ)
עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ אֲחֵרוֹנִים, (יִרְמִיכ ז יב) שְׁמוֹ
שְׁמִים, (דִּנְיָל ז טו) אֲשֶׁתוֹמֵם כְּשִׁעָה חֲדָא, כְּף

תפסיר דס"ג

מוצ'ע לנא נבית פיה:
 (כד) פקאלת לה אנא אבנה
 בתואל. אבן מלכה. אלדי
 ולדת לנחור: כה) ת'ם קאלת.
 אלתבן ואלקת איצ'א פתייר
 מענא. ואיצ'א מוצ'ע ללמבית:
 (כו) ת'ם כ'ד אלדגל. וסגד
 ללה: כז) וקאל. תבארך אללה
 אלאה מולאי אברהם. אלדי
 לם יתרך פצ'לה. ואחסאנה
 מן מולאי. וס'ירני פי טריק
 מסתקים. אלי בית אכ'י מולאי:
 (כח) פחאצ'רת אלגאריה.
 ואכ'ברת פי מנזל אמהא.
 בגמיע הד'ה אלאמור:

לנא למבת: כד ותאמר אליו
 בת-תואל אנכי בן-
 מלכה אשר ילדה לנחור:
 ואמרת ליה. בת בתואל אנא. בר
 מלכא. דילידת לנחור: כה ותאמר
 אליו גם-תבן גם-מספוא
 רב עמנו גם-מקום ללון:
 ואמרת ליה. אף תבנא אף פסתא סגי
 עמנא. אף אתר פשר למבת: כז ויקד
 האיש וישתחו ליהוה:

וכרע גוברא. וסגיד קדם יי: (דביעי) כד ויאמר ברוך יהוה
 אלהי אדני אברהם אשר לא-עזב חסדו ואמתו
 מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי
 אדני: ואמר. בריך יי אלהיה דרבנני אברהם. דלא מנע טיבותיה.
 וקושטיה מן רבנני. אנא. באורח תקנא דברני יי. לבית אחוהי דרבנני:
 ותרץ ותנער ותגד לבית אמה
 כדברים האלה: ורהטת עולימתא. וחויאת לבית אמה.

— רש"י —

ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התבה
 ונקודים בפתיח מדברים בדבר הפשוט
 שנוכר כבר במקום אחר או שהוא מבורר
 וניכר באיזו הוא מדבר: כה לבית אמה.
 דרך הנשים היתה להיות להן בית לישב בו
 למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה:

לינה אחת. לין שם דבר והיא אמרה ללון
 במקום לינות: כז בת בתואל. השיבתו על
 ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: כה מספוא.
 כל מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן
 ושעורים: כז בדרך. דרך המימן, דרך הישר,
 באותו דרך שהייתי צריך. וכן כל בי"ת

תפסיר רס"ג

כט) ופאן לרבקה אד' אסמה לבן. פחאצ'ר לבן אלי' אלרגל. אלי' ברא אלי' אלעין: (ל) ולמא ראי' אלשנף. ואלסווארין עלי' ידי אכ'תה. וסמע פלאמדה קאילא. כד'א קאל לי אלרגל. פמצי'א אליה. פאדיאה ואקף עלי' אלגמאל עלי' אלעין: (לא) וקאל אדכ'ל יא מבארד אללה. לם תקף ברא. ואנא קוד נגלת אלבית. ואצלחת מוצע לאלגמאל: (לב) ודכ'ל אלרגל אלי' אלבית. וחל ען אלגמאל. ואעטא תבנא וקתא לאלגמאל.

פִּתְגָמִיא הָאֵלִין: כֹּט וּלְרִבְקָה

אֶח וּשְׁמוֹ לִבָּן וַיֵּרֶץ לִבָּן

אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-

הָעֵין: וּלְרִבְקָה אָחָא וּשְׁמִיהָ לִבָּן.

וְרַחֵט לִבָּן לֹת גּוֹבְרָא. לְבָרָא לְעֵינָא:

ל וַיְהִי | כִּרְאֹת אֶת-הַנָּזִם

וְאֶת-הַעֲמֻדִים עַל-יְדֵי

אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת-דְּבָרֵי

רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה-

דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וְהָנָה עֹמֵד

עַל-הַגְּמָלִים עַל הָעֵין: וְהָיָה כִּד חֲזָא יֵת קִדְשָׁא. וַיֵּת שִׁירִיָּא

עַל יְדֵי אֲחֹתֶיהָ. וְכִד שָׁמַע. יֵת פִּתְגָמִי. רִבְקָה אֲחֹתֶיהָ לְמִימַר. כִּדִּין

מִלִּיל עָמִי גּוֹבְרָא. וְאֶתָּא לֹת גּוֹבְרָא. וְהָאָ קָאִים עֲלֹי גַמְלִיָּא עַל

עֵינָא: לֹא וַיֵּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד

בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמִקּוֹם לַגְּמָלִים: וַאֲמַר.

עוֹל בְּרִיכָא דִּי. לְמָא אֵת קָאִים בְּבָרָא. וְאֲנָא פָנִיתִי בֵּיתָא. וְאֶתָּר כְּשֵׁר

לְגַמְלִיָּא: לִב וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים

וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמָלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו

וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וְעַל גּוֹבְרָא לְבֵיתָא. וּשְׂרָא מִן

• רס"י •

כט וַיֵּרֶץ. לְמָה וַיֵּרֶץ וְעַל מָה רָץ. וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנָּזִם, אָמַר עֲשִׂיר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן: ל עַל הַגְּמָלִים. לְשִׁמּוֹן, כְּמוֹ (לַעֲלֵל יח ט)

וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, לְשִׁמּוֹשׁ: לֹא פָנִיתִי הַבַּיִת. מְעַבְדָּה וְרָה: לֹא וַיִּפְתַּח. הִתִּיר וְמִם שְׁלָחָם, שְׁהִיָּה סוּתָם אֶת פִּיהֶם שְׁלֹא יִרְעוּ

תפסיר דס"ג

ומאז יג'סל רגליה. וארגל
אלקום אלד'י מעה: לג) ת'ם
צ'יר בין ידיה ל'אכל. פקאל לא
אכל. חת'י אקול פלאמי. קאל
תפלם: לד) קאל. אנא עבד
אברהם: לה) ואללה בארד
למולאי. ג'א פכת'ר. ואעטאה
ג'נמא ובקרא ופצ'ה וד'הב.
ועביד ואמא. וגמאל וחמיר:
לו) פולדת שרה ווגה מולאי
אבנא לה. פי שיכ'וכ'תהא.
פאעטאה גמיע מאלה:
לז) פחלפני מולאי קאילא. לא
תאכ'ד' ווגה לאבני. מן בנאת
אלפנעאניין. אלד'י אנא מקים

גמליא. ויהב תבנא וכסתא לגמליא.
ומיא לאסחאה רגלוהי. ורגלי גובריא
דעמיה: לג) וישם לפניו
לאכל ויאמר לא אכל עד
אם דברתי דברי ויאמר
דבר: ושוואו קדמוהי למיכל. ואמר
לא איכול. עד דאמליל פתגמי. ואמר
מליל: לד) ויאמר עבד
אברהם אנכי: ואמר עבדא
דאברהם אנא: לה) ויהוה ברך
את אדני מאד ויגדל

ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות
וגמלים וחמרים: וי. בריך ית רבוני. לחדא ורבא. ויהב ליה.
ען ותורין וכסף ודהב. ועבדין ואמהן. וגמלין וחמרין: לד) ותלד
שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה
ויתן לו את כל אשר לו: וילידת. שרה אתת רבוני בר
לרבוני. פתר דסיבת. ויהב ליה ית כל דליה: לד) וישבעני אדני
לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני

• רש"י •

בדרך בשדות אחרים: לג עד אם דברתי. לשונות, והאחת אי, והוא אם: לו ויתן לו
הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי, כמו
(לקמן מט י) עד כי יבא שילה, וזה שאמרו
חכמינו וזכרונם לברכה כי משמש בארבע
לשונות, והאחת אי, והוא אם: לו ויתן לו
את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:
ז לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני.
אם לא תלקח תחלה אל בית אבי ולא תאבה

תפסיר רס"ג

פי מא בינהם: לח) אלא אלי בית אבי. תמצ"י ואלי עשירתי. ותאכ"ד' זוגה לאבני: לט) פקלת למולאי. לעל לא תתבעני אלאמראה: מ) פקאל לי. אלהי אד"י סלכת פי טאענה. יבעת במלכה בין ידיך וינגח טריקד. חתי תאכ"ד' זוגה לאבני. מן עשירתי ומן בית אבי: מא) חניד' (קרי: חניאדין) תברו מן חרגי. אד"א צרת אלי עשירתי. ואן למ יעטוד. כנת בריא מן חרגי.

אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ:
וְקִיִּים עָלַי רַבּוֹנִי לְמִימַר. לֹא תִסַּב
אֶתְּתָא לְבָרִי. מִפְּנֵת פְּנֵעָנָאִי. דְּאֵנָּא יְתִיב
בְּאֶרְעֵהוֹן: לז) אִם-לֹא אֶל-בֵּית-
אָבִי תֵלֵךְ. וְאֶל-מִשְׁפַּחְתִּי
וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי: אלהין
לְבֵית אָבִיא. תִּיזִיל וְלִזְרַעִיתִי. וְתִסַּב
אֶתְּתָא לְבָרִי: לט) וְאָמַר אֶל-
אֲדָנִי אֵלֵי לֹא-תֵלֵךְ הָאִשָּׁה

אֲחֵרִי: וְאָמַרְתָּ לְרַבּוֹנִי. מָאִים. לֹא תִיתִי אֶתְתָא בְּתָרִי:
ב) וְיֹאמַר אֵלֵי יְהוָה אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו
יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֲתָךְ. וְהִעֲלִיחַ דְּרָכְךָ. וְלִקְחַתְּ
אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: וְאָמַר לִי. יי
דְּפִלְחִית קְדָמוֹהִי. יִשְׁלַח מַלְאָכִיהָ עִמָּךְ וַיַּצֵּלַח אֹרְחֶךָ. וְתִסַּב אֶתְתָא
לְבָרִי. מִזְרַעִיתִי וּמִבֵּית אָבִיא: מז) אִזְ תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתַי כִּי
תָּבוֹא אֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם-לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתָ
נָקִי מֵאֲלֹתַי: בְּכִין תְּהִי זָכָא מִמוֹמְתִי. אֲרִי תֵהֵךְ לִזְרַעִיתִי. וְאִם
לֹא יִתְּנוּ לָךְ. וְתְהִי זָכָא מִמוֹמְתִי: ⲕⲁ ⲙⲓⲣⲓⲧⲓ ⲙⲓⲧⲓⲛ ⲕⲁ מב) וְאָבִיא
הַיּוֹם אֶל-הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי

• רס"י •

לְלַכְתָּ אַחֲרֵיךְ: לט) אֵלֵי לֹא תֵלֵךְ הָאִשָּׁה. לְהִשְׁיֵאוּ בְתוֹ. אָמַר לוֹ אַבְרָהָם בְּנֵי בְרוּךְ
אֵלֵי כְתִיב, בַּת הָיְתָה לוֹ לְאֶלְיָעֶזֶר וְהָיָה מְחֹזֵר
לְמִצּוֹא עָלָה שְׂיֹאמַר לוֹ אַבְרָהָם לְפָנוֹת אֵלָיו
מִזְּאָבִיא הַיּוֹם. הַיּוֹם יִצְאֲתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי.

תפסיר דס"ג

(מב) פגית אליוס אלי אלעין.
וקלת. אללהם יא אללה מולאי
אברהים. אן פנת מנגח טריקי.
אלדי אנא סאיר פיה: (מג)
הודי אנא ואקף עלי עין
אלמא. פאיה. גאריה תכ'רג
תסתקי. פאקול להא. אסקיני
קליל מא מן גדתך: (מד) ותקול
לי אשרב, ואיצא גמאלך
אסקי. הי אלמראה. אלדי
ופקהא אללה לאבן מולאי:
(מה) אנא קבל אן אפרג' מן

אברהם
מעליך דרכי אשר אנכי
הלך עליה: ואתיתי יומא דין
לעינא. ואמרית. "אלהיה דרבוני
אברהם. אם אית בען רעוא קדמך
לאצלחא אורחי, דאנא אזיל עליה:
מה הנה אנכי נצב על-עין
המים והיה העלמה
היצאת לשאב ואמרתי

אליה השקיני-נא מעט-מים מבידך: הא אנא קאים
על עינא דמיא. ותהי עולימתא דתפוק לממלי. ואמר לה. אשקיני
בען זעיר מיא מקולתיד: מה ואמרה אלי גם-אתה
שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה
אשר-הכית יהוה לבן-אדני: ותימר לי אף את אשת.
ואף לגמלך אמלי. היא אתתא. דזמין "לבר רבוני: מה אני
טרם אכלה לדבר אל-לבי והנה רבקה יצאת
וכדה על-שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר

• רש"י •

שבמקרא ברור דבר: מכ טרם אכלה. טרם
שאני מכלה, וכן כל לשון הוה פעמים שהוא
מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב כמו טרם
כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו
(איוז 6 ט) כי אמר איוב, הרי לשון עבר, (שס)
ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד. ופירוש

מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה
שיחתן של-עבדי אבות לפני המקום מתורתן
של-בנים, שהרי פרשה של-אליעזר כפולה
בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא
ברמיזה: מז גם אתה. גם לרבות אנשים
שעמו: הכית. ברר והודיע, וכן כל הוכחה

תפסיר רס"ג

אלכלאם פי נפסי. פאד"א ברבקה כ'ארגה וגדתהא עלי כתפהא. פאנחדרת אלי אלעין ואסתקת. וקלת להא אסקיני אל'אן: (מו) פאסרעת. ואנזלת גדתהא ענהא. וקאלת אשרב. ואיצ'א גמאלך אסקי. פשרבת. ואסקת אלגמאל: (מו) פסאלתהא. וקלת להא אכ'בריני אבנה' מן אנת. קאלת אבנה' בתואל אבן נחור. אלד'י ולדת לה מלכה. פצ'ירת אלשנף עלי אנפהא. ואלסוארין עלי ידיהא: (מח) פכ'רית וסגדת בין ידי אללה. ובארכת אללה אלאה

אליה השקיני נא: אנא עד לא שיעיתי למלא בלבי. והא רבקה נפקת וקולתה על כתפה. ונחתת לעינא ומלת. ואמרית לה אשקיני כען: **וּתְמַהֲרִי וּתְוֹרְדִי בְּדָה מֵעָלֶיךָ וּתְאָמְרִי שְׂתָה וְגַם-גִּמְלֶיךָ אֲשָׁקָה וְאִשָּׁתִּי וְגַם הַגִּמְלִים הַשִּׁקְתָּהּ:** ואחייאת. ואחיתת קולתה מנה. ואמרית אשת. ואף גמלך אשקי. ושתייתי. ואף גמליא אשקיא: **וַאֲשָׂאֵל אֶתְּהָ וַאֲמַר בֵּת-מִי אַתְּ וּתְאָמְרִי בֵּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נְחוֹר אֲשֶׁר יִלְדָה-לוֹ מִלְכָּה וְאִשָּׁם הַנָּזִם עַל-אַפָּה וְהַעֲמִידִים עַל-יְדֵיהָ:** ושאלית יתה. ואמרית בת מן את. ואמרית. בת בתואל בר נחור. דילידת ליה מלכא. ושוייתי קדשא על אפה. ושיריא על ידהא: **מַח וַאֲקַד וְאִשְׁתַּחֲוָה לַיהוָה וַאֲבָרַךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרָהִם אֲשֶׁר הִנַּחֲנִי בְּדֶרֶךְ אֲמֶת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אֹתִי אֲדָנִי לְבָנוֹ:** וכרעית וסגידית קדם יי. ובריכית. ית יי אלהיה דרבנני אברהם. דדברני באורח קשוט. למסב. ית בת אחוהי

• רס"י •

שנייהם לשון הוזה, כי אומר ה'יה איוב (ס) מ ואשאל ואשים. שנה הסדר, שהרי הוא אולי חטאו בני וגוי ויהיה עושה כן: תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא

תפסיר דס"ג

מולאי אברהים. אלדי סירני
 פי טריק מסתקים. לאכדי
 אבנה אכדי מולאי לאבנה:
 (מט) ואלאן. אן כנתם צאנען.
 פציל ואחסאן. מע מולאי
 אכ'ברוני. ואלא אכ'ברוני.
 חתי אולי ימנה או יסרה:
 (ט) פאגאבה לבן ובתואל
 וקאלו. מן ענד אללה כ'רג
 הדיא אללאמר. לא נטיק נפלמד
 פשר ולא בכיר: (נא) הודיא
 רבקה בין ידיך כ'ד' ואמין.
 ותכון ווגה לאבן מולאך.
 פמא ופק אללה: (נב) פלמא
 סמע עבד אברהים פלאמהם.
 סגד עלי אללארץ' ללה:

דברוני לבריה: מט ועתה אם-
 ישכם עשים חסד ואמת
 את-אדני הגידו לי ואם-
 לא הגידו לי ואפנה על-
 ימין או על-שמאל: וכען. אם
 איתיכון עבדין. טיבו וקשוט. עם רבוני
 חוו לי. ואם לא. חוו לי. ואתפני על
 ימינא או על שמאלא: ^ב ויען לבן
 ובתואל ויאמרו מיהוה
 יצא הדבר לא נוכל דבר
 אליך רע או-טוב: ואתיב לבן

ובתואל ואמרו. מן קדם יי נפק פתגמא. לית אנחנא יכלין. למללא
 עמד ביש או טב: ^{גא} הנה-רבקה לפניך קח ולך
 ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר יהוה: הא
 רבקה קדמך דבר ואיזיל. ותהי אתתא לבר רבונך. כמא דמליל יי:
 ❀ טיטיר בספרי ❀ ^{גב} ויהי כאשר שמע עבד אברהם
 את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה: והוה. פד
 שמע. עבדא דאברהם ית פתגמיהון. וסגיד על ארעא קדם יי:

— רש"י —

יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה. וצדיין אינך יודע מי היא: מט על ימין.
 מבנות ישמעאל: על שמאל. מבנות לוט
 שהיה יושב לשמאלו של-אברהם: ויען
 לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב לפני

אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר
 הוה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי
 תשובת דבר הגון לפי שנפר שמד' יצא
 הדבר, לפי דבריה שומנה לה: נב וישתחו
 ארצה. מכאן שמודים על בשורה טובה:

תפסיר רס"ג

(נג) ואכ'רג אלעבד. אנה' פצ'ה ואנה' ד'הב ותיאבא. ואעטא רבקה. ופואפ'הא. אעטא אכ'אהא ואמהא: (נד) ואכלו ושרבו. הו ואלקום אלד'ין מעה ובאתו. פלמא קאמו באלג'דאה. קאל אטלקוני אלי מולאי: (נה) פקאל אכ'אהא ואמהא. תקום אלג'אריה מענא. חולא או עשרא. ובעד ד'אלד תמצ'י: (נו) קאל להם לא תוכ'רוני (קרי: תאכ'רוני) ואללה קד אנגח טריקי, אטלקוני, ואמצ'י אלי מולאי: (נז) קאלו נדעו

ויוצא העבד כלי- (חמישי) ^{נג}

כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן

לאחיה ולאמה: ואפיק עבדא.

מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין. ויהב לרבקה. ומגדנין. יהב לאחיהא ולאמה:

ויאכלו וישתו הוא

והאנשים אשר-עמו וילינו

ויקומו בבקר ויאמר

שלחני לאדני: ואכלו ושתאו.

הוא. וגובריא דעמיה ובתו. וקמו בצפרא. ואמר שלחוני לות רבוני:

ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים

או עשור אחר תלך: ואמר אחיהא ואמה. תתיב עולימתא

עמנא. עדן בעדן או עסרא ירחין. בתר כן תיזיל: ^{נד} **ויאמר**

אלהם אל-תאחרו אתי ויהיה העליח דרכי

שלחוני ואלכה לאדני: ואמר להון לא תאחרון יתי. ויי

אצלח אורחי. שלחוני. ואהך לות רבוני: ^{נז} **ויאמרו נקרא**

— רס"י —

נג ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של-ארץ ישראל: נז וילינו. כל לינה שבמקרא לינת לילה אחד: נכ ויאמר אחיה ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעבד ובא מלאך והמיתו: ימים. שנה, כמו

(ויקרא כב כט) ימים תהיה גאלתו, שפך נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים: או עשור. עשרה חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה

תפסיר דס"ג

באלגאריה. ונסאלהא ען
קולהא: נח) פדעו ברבקה
וקאלו להא. אתמצין מע הדא
אלדגל. קאלת נעם: נט)
פאטלקו רבקה אכ'תהם
ודאיתהא. ועבד אברהם
ורגאלה: ס) ודעו לרבקה וקאלו
להא. יא אכ'תנא. יכון מנד
אלוף ורבותא. ויחזו נסלד. קרי
שאניהם: סא) פקאמת רבקה
וגוארהא. ורכבא עלי
אלגמאל. ומצ'תא מע אלדגל.
ואכ'ד אלעבד. רבקה ומצ'י:

לנער ונשאלה את-פיה:
ואמרו נקרי לעולימתא. ונשמע מא
דהיא אמרא: **וַיִּקְרָאוּ לְרַבְקָה
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתִלְכִּי עִם-
הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:**
וקרו לרבקה ואמרו לה. התיזלין עם
גוברא הדין. ואמרת איזיל:
**וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְקָה
אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-**

עֶבֶד אֲבִרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: ושלחו. ית רבקה אחתהון וית
מינקתה. וית עבדא דאברהם וית גוברוהי: **וַיְבָרְכוּ אֶת-
רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אַתְּ הִי לְאֵלֶּפִי
רַבְּבָה וַיִּירֶשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שְׂנְאָיו:** וברכו ית
רבקה ואמרו לה. אחתנא. את הוי לאלפין ולרבון. וירתון בנכי. ית
קרוי סנאיהון: **וְתִקֶּם רַבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וְתִרְכַּבְנָהּ
עַל-הַגְּמֵלִים וְתֵלְכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד
אֶת-רַבְקָה וַיֵּלֶךְ:** וקמת רבקה ועולימתהא. ורכיבא על
גמליא. ואזלא פתר גוברא. ודבר עבדא. ית רבקה ואזל:
וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לְחֵי רְאִי וְהוּא יוֹשֵׁב

רש"י

תן לנו מרבה מזה: מ ונשאלה את פיה. את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר
מכאן שאין משיאין את האשה אלא
מדעתה: נ ויתאמר אלד. מעצמי ואף אם
אינכם רוצים: ס את הוי לאלפי רבבה.
את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר
מכאן שאין משיאין את האשה אלא
מדעתה: נ ויתאמר אלד. מעצמי ואף אם
אינכם רוצים: ס את הוי לאלפי רבבה.

תפסיר רס"ג

סב) וכאן יצחק קד גא פי מגייה. מן אלביר אלתי לאלתי אלנאצ'ר. והו מקים פי בלד אלקבלה: סג) פכ'רג יצחק. לוצלי פי אלצחרא ענד תוללי אלליל. פרפע עיניה ונצ'ר. פאד'א בגמאל מקבלה: סד) ולמא רפעת רבקה עינאדא. וראת יצחק. כאדת אן תסקט ען אלגמל: סה) פקאלת ללעבד. מן הדא אלדגל אלסאיר פי אלצחרא תלקאנא. קאל אלעבד הו מולאי פאכ'ד'ת אלקנאע ותג'שת בה:

בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב: וַיִּצְחָק עַל בְּמִיתוּתָהּ.
מִבִּירָא דְּמִלֵּאךְ קִיַּימָא אֶתְחַזִּי עֲלֶיהָ. וְהוּא
יְתִיב בְּאַרְע דְּרוֹמָא: סג) **וַיַּעַז יִצְחָק**
לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עָרֵב
וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
גְּמָלִים בָּאִים: וַנִּפֹּק יִצְחָק.
לְעֲלָאָה בְּחֻקְלָא לְמַפְנֵי רַמְשָׁא. וּזְקָר
עֵינוּהִי וְחֻזָּא. וְהָא גְמֻלָּיָא אֶתְנָ:
סד) **וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת עֵינֶיהָ**
וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל

מֵעַל הַגָּמֶל: וּזְקַפְתָּ רִבְקָה יָת עֵינֶיהָ. וְחֻזְתָּ יָת יִצְחָק. וְאַתְרִכִּינַת
מֵעַל גְּמֻלָּא: סה) **וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה**
הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא
אֲדֹנִי וַתִּקַּח הָעֶצְיָף וַתִּתְּכֶם: וְאַמְרַת לְעֶבְדָּא. מִן גּוֹבְרָא
דִּיכִי דַמְהִלִּיךְ בְּחֻקְלָא לְקִדְמוּתָנָא. וְאַמְרַת עֶבְדָּא הוּא רַבּוֹנִי. וְנִסִּיבַת
עֵיפָא וְאַתְפְּסִיאת: סו) **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-**

רס"ד

השמיטה עצמה לארץ, פתרגומו ואתרכינת
השטה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע.
כמו (פסוק יד) הטי נא כדף, ארפיני, (ש"כ כז י)
ויט שמים, וארפיני, לשון מטה לארץ, ודומה
לו (תהלים לו כד) כי יפל לא יוטל, כלומר אם
יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע: סכ) **וַתִּתְּכֶם.**
לשון ותתפעל, כמו ותקבר, ותשבר:
סו) **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד.** גלה לו נסים שנעשו לו

לחי ראוי. שדלף להביא הגר לאברהם אביו
שישאנה: **יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב.** קרוב לאותו
באר, שנאמר (למיל כ ו) ויסע משם אברהם
ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם
היה הבאר, שנאמר (שם טז יד) הנה בין קדש
ובין בֶּרֶד: סג) **לְשׁוֹחַ.** לשון תפלה, כמו (תהלים
קז ו) ישפוך שיחו: סד) **וַתֵּרָא אֶת יִצְחָק.**
ראתה אותו הדור ותוהא מפניו: **וַתִּפֹּל.**

תפסיר רס"ג

סו) פִּקֵּן אֶלְעָבֵד עָלַי יִצְחָק.
גָּמִיעַ אֶלְאִמּוֹר אֶלְתִּי צָנַעְהָא:
סז) פִּאֲדִכְלָהָא יִצְחָק. אֶלַי
כִּבְא שְׂרָה אִמָּה. וְאֶכְדִּי
רִבְקָה. פִּצְאָרַת לָהּ זִוְגָה
פִּאֲחֻבָּהָא. וְתַעֲזֹא יִצְחָק עָלַי
אִמָּה: כה א) פִּעֲאֹד אֲבֵרָהִים.
וְאֶתְכִּדִּי זִוְגָה אִסְמָהָא קְטוּרָה:
ב) פִּוִּלְדִת לָהּ. זִמְרִן וִיקְשֹׁן,
וּמִדִּין וּמִדִּין. וְיִשְׁבֵּק וְשׁוֹת.
ג) וִיקְשֹׁן אִוִּלְד. שְׂבָא וְדִדִּן.
וּבְנֵי דִדִּן. פִּאֲנֹ אֲשׁוּרִים

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
וְאִשְׁתֵּי עַבְדָּא לְיִצְחָק. יֵת כָּל פִּתְגָּמִיא
דְּעַבְדִּי: **סז וִיבֹאָה יִצְחָק**
הָאֵהָלָה שְׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח
אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה
וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי
אִמּוֹ: וְאֵעֲלָה יִצְחָק לְמִשְׁכָּנָא. וְחִזָּא
וְהָא תִּקְנִין עוֹבְדָהָא פְּעוּבְדֵי שְׂרָה אִמָּה.
וְנִסִּיב יֵת רִבְקָה. וְהָיָה לִיהּ לְאִתּוֹ

וְרִיחָמָה. וְאִתְנַחֵם יִצְחָק בְּתֵר אִמָּה: **פ**

כה * וַיִּסֹּף אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קְטוּרָה:
וְאִוִּסִּיף אֲבָרָהָם. וְנִסִּיב אֶתְתָּא וְשִׁמְהָ קְטוּרָה: **ב** וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
זִמְרָן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מִדָּן וְאֶת־מִדִּין וְאֶת־
יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוֹת: וַיֵּלֶדֶת לִיהּ. יֵת זִמְרָן וְיֵת יִקְשָׁן. וְיֵת מִדָּן וְיֵת
מִדִּין. וְיֵת יִשְׁבָּק וְיֵת שׁוֹת: **ג** וַיִּקְשֵׁן יֶלֶד אֶת־שְׂבָא וְאֶת־
דִּדָּן וּבְנֵי דִדָּן הֵיוּ אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם וּלְאִמָּים:

— רס"י —

שְׁקִפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ וְשִׁנְדָּמְנָה לוֹ רִבְקָה
בְּתַפְלָתוֹ: **סז הָאֵהָלָה שְׂרָה אִמּוֹ.** וַיִּבְיָאָהּ

הָאֵהָלָה וְנַעֲשִׂית דְּגִמַּת שְׂרָה אִמּוֹ, כְּלוֹמַר
וְהָיָה הָיָא שְׂרָה אִמּוֹ, שְׁכָל זְמַן שְׁשָׁרָה קִימַת
הָיָה נֵר דְּלוֹק מִעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת,
וּבִרְכָּה מְצוּיָה בְּעִיסָה, וְעֵנָן קְשׁוּר עַל הָאֵהָל,
וּמִשְׁמַתָּה פִּסְקוֹ, וּכְשִׁבְאָת רִבְקָה חִזְרוּ: **אַחֲרֵי**
אִמּוֹ. דִּרְךְ אֶרֶץ כָּל זְמַן שְׂאִמּוֹ שְׁלֵ-אָדָם

קִימַת כְּרוּף הוּא אֶעֱלָה, וּמִשְׁמַתָּה הוּא
מִתְנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ:
כה ס קְטוּרָה. זֶה הָגֵר, וְנִקְרָאת קְטוּרָה עַל
שֵׁם שְׂנָאִים מַעֲשִׂיָּהּ כְּקִטְרִת וְשְׁקִשְׁרָה פִּתְחָה
שְׁלֵא נִדְוָגָה לְאָדָם מִיּוֹם שְׁפִרְשָׁה מֵאֲבָרָהָם:
ג אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם. שֵׁם רְאִשֵׁי אוֹמּוֹת.
וְתִרְגוּם שְׁלֵ-אֶנְקְלוֹס אֵין לִי לְיִשְׁבּוּ עַל לְשׁוֹן
הַמִּקְרָא. שְׁפִרְשׁ לְמִשְׁרִין, לְשׁוֹן מִחְנָה. וְאִם

תפסיר רס"ג

ולטושים ולאמים: ד) ובני מדין. עיפה ועפר וחנוך. ואבידע ואלדעה. כל הולאי בני קטורה: ה) פאעטא אברהים. גמיע מאלה ליצחק: ו) ולבני אלאמא אלדי לאברהים. והב אברהים הבאת. וטרדהם. ען יצחק אבנה. ועאדה באקי. שרקא אלי בלד אלשרק: ז) ויהיא איהם סני חיוה אברהים אלדי

ויקשן אוליד. ית שבא וית דדן. ובני דדן.

הו: למשרין ולשכונין ולנגון: ו ובני

מדין עיפה ועפר וחנך

ואבידע ואלדעה כל-אלה

בני קטורה: ובני מדין. עיפה ועפר

וחנוך. ואבידע ואלדעה. כל אלין בני

קטורה: ויתן אברהם

את-כל-אשר-לו ליצחק:

ויהב אברהם ית כל דליה ליצחק: ו ולבני הפילגשים

אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם

מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ

קדם: ולבני לחינתא דלאברהם. יהב אברהם מתנן. ושלחנן. מעל

יצחק בריה בעוד דהוא קים. קדומא לארע מדנחא: ו ואלה ימי

שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים

• רס"י •

ברכה דיאטיקי. שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל יז ז) ויהי ברכה, הברכות מסורות בידך לברך את מי שתמצא, ואברהם מסרם ליצחק: והפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר היא קטורה. נשים בכתבה, פילגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין (כא ו) בנשים ופילגשים דוד: נתן אברהם מתנת. פרשו רבותינו שם טמאה מסר להם. דבר אחר מה שנתן לו על אודות שרה

תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמוס ז ז) חומת אנה, שהוא מן (שמואל ז ד ז) נכה רגלים, וכמו (מלכים ז ד ז) אסוף שמן שהוא מן (כופ ג ג) ורחצת וסבת: ולטושים. הם בעלי אהלים המתפורים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אמר (ש"ס ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו: כ ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה

תפסיר דס"ג

עאש. מאיה וכו' מסה וסבעין
סנה: ח) ת'ם תופי אברהם
ומאת. בשיבה צאלחה שיכא
קד שבע מן אלעמר. וצאר
אלי קומה. ט) ודפנוה יצחק
ואסמאעיל אבנאה. פי
מג' ארה' אלצ'יעה
אלמ'צ'אעפה. פי צ'יעה עפרון
אבן צוחר אלהתני. אלד'י
קבאלה' ממרא: י) אלצ'יעה.
אלתי אשתראהא אברהם מן
בני חת. ת'ם דפן אברהם
ושרה זוגתה: יא) ולמא כאן
בעד מות אברהם. בארד

שנה וחמש שנים: ואלין. יומי.
שני חיי אברהם דחיא. מאה ושבעין
וחמש שנין: ה' ויגוע וימת
אברהם בשיבה טובה זקן
ושבע ויאסף אל-עמיו:
ואתנגיד ומית אברהם. בסיבו טבא סיב
וסבע. ואתבניש לעמיה: ט' ויקברו
אתו יצחק וישמעאל בניו
אל-מערת המכפלה
אל-שדה עפרון בן-צחר

החתי אשר על-פני ממרא: וקברו יתיה. יצחק
וישמעאל בנוהי. במערת כפילתא. בחקל. עפרון בר צוחר חתא.
דעל אפי ממרא: ה' השדה אשר-קנה אברהם מאת
בני-חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו:
חקלא. דזבן אברהם מן בני חתא. תמון. אתקבר אברהם ושרה
אתתיה: יא' ויהי אחרי מות אברהם ויברך
אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר

— רש"י —

שנאמר באברהם: יא' ויהי אחרי מות
אברהם ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבליים.
דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך
הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך
את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו.
אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב

ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא
רצה להנות מהם: ז' מאת שנה ושבעים
שנה וחמש שנים. בן מאה כבן שבעים, ובן
שבעים כבן חמש בלא חטא: ט' ויצחק
וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה
והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה

תפסיר רס"ג

אללה פי יצחק אבנה. ואקאם
יצחק ענד אלביר אלתי לאלתי
אלנאציר: יב) והדיא שרה
תיאליד אסמאעיל אבן
אברהם. אלדי ולדת הגר
אלמצריה. אמה' שרה
לאברהם: יג) והדיא אסמא
בני אסמאעיל. באסמאיהם
לתיאלידהם. בכר אסמאעיל
נביות. וקדר ואדבאל ומבשם:
יד) ומשמע ודומה ומשא:
טו) חדר ותימא יטור נפיש
וקדמה: טז) הולאי הם, בני
אסמאעיל והדיא אסמאיהם. פי
ארבאציהם וקצוריהם. אתני

לְחֵי רְאִי: וְהָיָה. בְּתֵר דְּמִית אַבְרָהָם.
וּבְרִיד יִי יֵת יִצְחָק בְּרִיָּה. וּתִיב יִצְחָק. עִם
בִּירָא דְּמִלְאךְ קִימָא אֶתְחִזִּי עֲלֵהּ: **פ**
(שביעי) **וְאֵלֶּה תִּלְדֹת**
יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר
יִלְדָה הָגֵר הַמִּצְרִית
שִׁפְתָת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:
וְאֵלִין. תִּלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּר אַבְרָהָם.
דִּילִידֹת. הָגֵר מִצְרִיָּא. אִמְתָּה דְּשָׂרָה
לְאַבְרָהָם: **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי**
יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם
לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִית וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל
וּמִבְשָׁם: וְאֵלִין. שְׁמַתָּה בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל. בְּשִׁמְהָתְהוֹן לְתוֹלְדֹתְהוֹן.
בּוֹכְרִיָּה דִּישְׁמָעֵאל נְבִיּוֹת. וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: **יֵד וּמִשְׁמַע**
וְדוּמָה וּמִשָּׁא: וּמִשְׁמַע וְדוּמָא וּמִשָּׁא: **טו חֲדָד וְתִימָא**
יִטּוֹר נָפִישׁ וְקִדְמָה: חֲדָד וְתִימָא. יִטּוֹר נָפִישׁ וְקִדְמָה:
וְאֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם
בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתָּם שְׁנִים־עָשָׂר נְשִׂאִם
לְאִמָּתָם: אֵלִין אֲנוּן. בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלִין שְׁמַתְהוֹן.

• רש"י •

בעיניו ובא הקדוש ברוך הוא וברכו: זה: טו בְּחֻצְרֵיהֶם. כְּרָכִים שְׂאִין לָהֶם חוֹמָה,
יג בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם. סֵדֶר לִידְתָן זֶה אַחֵר וְתַרְגוּמוֹ בְּפִצְחִיהוֹן, שְׁהֶם מְפוֹצְחִים לְשׁוֹן

תפסיר דס"ג

עשר שריף לאממדם:
(ז) ותד'ה סני חיוה' אסמאעיל.
מאיה וסבעה ותלאתין סנה.
ותופי ומאית. וצאר אלי קומה:
(ח) וסכנו מן חוילה אלי
אלג'פאר. אלדי בחצירה
מצר. אלי אן תגי אלי
אלמוצל. בחצירה גמיע
אכיותה ספן:

בפצחיהון ובפרכיהון. תרי עסר רברבין
לאומיהון: **וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי**
יִשְׁמְעָאל מֵאֵת שְׁנֵה
וּשְׁלֹשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעֵ שְׁנִים
וַיָּגֹעַ וַיָּמָת וַיֵּאֲסֹף אֶל-
עַמּוּי: ואלין. שני חיי ישמעאל. מאה
ותלתין ושבע שנין. ואתנגיד ומית.

וְאֵת פְּנִישׁ לְעַמִּיהָ: **וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר**
עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-
אֶחָיו נָפַל: ושרו מחוילה עד חגרא. דעל אפי מצרים. מטי

לאתור. על אפי כל אחוהי שרא: **פ פ פ**

סוף פיסוקים סימן יהודי

סוף פיסוקים סימן יהודי

— רש"י —

עשו אל ישמעאל וגוי, כמו שמפורש בסוף
מגלה נקראת (מגילת 6): **וַיָּגֹעַ**. לא נאמרה
גויעה אלא בצדיקים: **יח נפל**. שכן, כמו
(שופטים 2 יז) מדן ועמלק וכל בני קדם
נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה,
ולחלן הוא אומר על פני כל אחיו ישפן
(לעיל טז יז), עד שלא מת אברהם ישפן,
משמת אברהם נפל: **חסלת פרשת חיי שרכ**

פתיחה, כמו (תכלית 7) פצחו ורננו: **יח ואלה**
שני חיי ישמעאל וגוי. אמר רבי חייא בר
אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי
ליחס בהם שנותיו של יעקב. מן שנותיו
של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית
עבר ארבע עשרה שנה כשפרש מאביו
קודם שבא אצל לבן, שהרי כשפרש יעקב
מאביו מת ישמעאל, שנאמר (לכנ כח ט) וילך

ברכה ראשונה שיקודם ההפטר

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרות דויהיו חיי שרה

במלכים א' סימן א'

וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָמַן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסֶּהּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם
 לוֹ: וּמִלְכָּא דָּוִד, סִיב. עַל, בְּיוֹמֶינָא. וּמִכְסֵּן לִיהָ, בְּלִבּוֹשֵׁין.
 וְלֹא שָׁחִין, לִיהָ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקֹשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ
 נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶי-לוֹ סִכְנַת
 וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ: וַאֲמָרוּ לִיהָ עַבְדּוֹהִי. יִבְעֹז.
 לְרַבּוֹנִי מִלְכָּא, עוֹלִימְתָא בְּתוּלָתָא. וְתִשְׁמִישׁ, קֶדֶם מִלְכָּא. וְתִהְיֶי לִיהָ,
 קָרִיבָא. וְתִשְׁכּוּב לְוִתְךָ. וַיִּשְׁחַן, לְרַבּוֹנִי מִלְכָּא: ג וַיִּבְקֹשׁוּ נַעֲרָה יָפָה
 בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אַבְיִשֶׁג הַשּׁוֹנֵמִית וַיִּבְּאוּ
 אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: וּבְעוֹ, עוֹלִימְתָא שְׁפִירָתָא. בְּכָל, תַּחֲוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 וַאֲשַׁכְּחוּ. יָת אַבְיִשֶׁג, דְּמִן שׁוֹנִם. וַאֲיִתִּיאוּ יָתָהּ, לַמֶּלֶכָּא: ד וְהַנַּעֲרָה
 יָפָה עַד-מְאֹד וְתִהְיֶי לַמֶּלֶךְ סִכְנַת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא
 יָדָעָהּ: וְעוֹלִימְתָא, שְׁפִירָא עַד לַחֲדָא. וְהָיוּ לַמֶּלֶכָּא קָרִיבָא, וּמִשְׁמָשָׂא
 לִיהָ. וּמִלְכָּא, לֹא יָדָעָהּ: ה וַאֲדֹנֶיהָ בֶּן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר
 אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים
 לִפְנָיו: וַאֲדֹנֶיהָ בֶּן חַגִּית. מִתְרַבֵּב לְמִימַר, אֲנִי אֶמְלֹךְ. וְעַבְדָּ לִיהָ.
 רְתִבִּין, וּפָרָשִׁין. וְחֲמִשִּׁין גְּבָרָא, רְדוּפִין קְדָמוֹהִי: ו וְלֹא-עָצְבוּ אֲבִיו
 מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תֹּאֵר מְאֹד
 וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: וְלֹא אַכְלָמִיָּה אֲבוּהִי מִיּוֹמוֹהִי,
 לְמִימַר. מִדִּין, בְּדִין אֶת עַבְדִּי. וְאַף הוּא שְׁפִיר בְּרִיּוּיָהּ, לַחֲדָא. וַיִּתִּיָּה
 יְלִידָתָהּ, בְּתֵר אַבְשָׁלוֹם: ז וַיִּהְיוּ דְבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָהּ וְעִם
 אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֶיהָ: וְהָיוּ פִתְגָמוֹהִי, בְּעִיצָא. עִם,

זולק הדקדוק: וְלֹא יָחַם לוֹ. הוֹ"ד בחיריק בכל הספרים: ג וַיִּמְצְאוּ. הוֹ"ו געני:
 ה וַאֲדֹנֶיהָ. האלף בשוא פתח בכל התיגאן, ומסיר עליה ח', וכן הוא בכ"ד גדול:

יוֹאֵב בַּר צְרוּיָהּ. וְעַם, אֲבִיתָר כֹּהֵנָא. וְסַעְדִּין, בֶּתֶר, אֲדֹנִיָּה: ^ה וְצִדּוֹק
 הִפְּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע וְנָתַן הַנְּבִיא וְשִׁמְעִי וְרַעִי
 וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם-אֲדֹנִיָּהוּ: וְצִדּוֹק כֹּהֵנָא.
 וּבְנֵיהוּ בַר יְהוֹיָדָע. וְנָתַן נְבִיאָא, וְשִׁמְעִי וְרַעִי. וְגִבְרִיא, דְּלְדָוִד. לֹא הָיוּ,
 בְּעִיצַת אֲדֹנִיָּה: ^ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבֹן
 הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר-אֶצֶל עֵין רִגְלָא וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-אֶחָיו בְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ וּלְכָל-אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: וּנְכֹס אֲדֹנִיָּה. עֵן
 וְתוֹרִין, וּפְטִימִין. עִם, אֲבֹן סְכוּתָא. דְּבִסְטָר, עֵין קֶצְרָא. וְזִמִּין. יֵת כָּל
 אֲחוּהִי, בְּנֵי מַלְכָא. וּלְכָל גְּבָרֵי שְׁבֹט יְהוּדָה, עֲבָדֵי מַלְכָא: ^י וְאֶת-נָתַן
 הַנְּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת-הַגְּבוּרִים וְאֶת-שְׁלֹמֹה אֶחָיו לֹא קָרָא:
 וְיֵת נָתַן נְבִיאָא וּבְנֵיהוּ. וְיֵת גִּבְרִיאָא. וְיֵת שְׁלֹמֹה אֲחוּהִי, לֹא זָמִין:
^{יא} וַיֹּאמֶר נָתַן אֶל-בֶּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא
 שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן-חַגִּית וְאֲדֹנִינוּ דָּוִד לֹא יָדָע:
 וְאָמַר נָתַן. לְבֵת שֶׁבַע אָמְיָה דְּשִׁלְמָה, לְמִימַר. הֲלֹא שָׁמַעְתָּ. אֲרִי מֶלֶךְ,
 אֲדֹנִיָּה בַר חַגִּית. וְרַבּוֹנָא דָּוִד, לֹא יָדָע: ^{יב} וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא
 עֲצָה וּמַלְטִי אֶת-נַפְשְׁךָ וְאֶת-נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: וּכְעַן.
 אֵיתָא. אֲמַלְכְּנִיד כְּעַן, מַלְכָא. וְשִׁיזְבִי, יֵת נַפְשִׁיךָ. וְיֵת נַפֶּשׁ בְּרִיךְ, שְׁלֹמֹה:
^{יג} לְכִי וּבֹאִי | אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הֲלֹא-אַתָּה
 אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֶךָ
 יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי וּמַדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ:
 אִיזִילִי. וְתִיעֲלִין, לְוֵת מַלְכָא דָּוִד. וְתִימְרִין לֵיהּ הֲלֹא אַתָּה, רַבּוּנִי מַלְכָא.
 קִיִּימְתָא לְאִמְתְּךָ, לְמִימַר. אֲרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ, יִמְלוֹךְ בְּתַרִּי. וְהוּא, יִתִּיב
 עַל כִּרְסֵי מַלְכוּתִי. וּמַדּוּעַ, מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּה: ^{יד} הִנֵּה עוֹדְךָ מְדַבֵּרֶת שֵׁם

וְזֶלֶק הַדְּקָדוֹק: וְאֶת-נָתַן, וְאֶת-הַגְּבוּרִים. הוּוִי"ן בְּגַעִיא: ^{יא} וְאֲדֹנִינוּ דָּוִד. הַאֲל"ף בְּשׁוּא פֶתַח,
 וְעִיין בְּמוֹסְרָה סוּף פֶּרֶשֶׁת וִישָׁב (בְּרֵא' מ-א):

עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרָיֶךָ וּמִלֵּאתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ:
הָא. עַד דָּאת מְמַלְלָא תַּמָּן, קָדַם מַלְכָּא. וְאַנָּא, אִיעוּל בְּתֵרֶךְ. וְאַקְיִים,
יֵת פִּתְגָמְכִי: טו וַתָּבֹא בֵּת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ
זָקֵן מְאֹד וְאַבְישָׁג הַשּׁוֹנֵמִית מְשַׁרְתָּ אֶת־הַמֶּלֶךְ: וְעַלֹת בֵּת
שֶׁבַע לְקֹדֶם מַלְכָּא, לְאַדְרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא. וּמַלְכָּא, סִיב לַחְדָּא. וְאַבְישָׁג,
דְּמָן שׁוֹנֵם, מְשַׁמְשָׂא, קָדַם מַלְכָּא: טז וַתִּקַּד בֵּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה
לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ: וּכְרַעַת בֵּת שֶׁבַע. וּסְגִידַת,
לְמַלְכָּא. וַאֲמַר מַלְכָּא, מָא לִיךְ: ז' וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה
נִשְׁבַּעְתָּ בִּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתֶּךָ כִּי־שְׁלֹמָה בְּנֶךָ יִמְלֹךְ
אַחֲרִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: וַאֲמַרַת לִיה. רַבּוֹנִי, אַתָּה קִיַּמְתָּא.
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ, לְאַמְתֶּךָ. אֲרִי שְׁלֹמָה בְּרִיךְ, יִמְלוֹךְ בְּתֵרֶךְ. וְהוּא,
יְתִיב עַל כִּסֵּי מַלְכוּתִי: ח' וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מֶלֶךְ וְעַתָּה
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יֵדְעָתָּ: וּכְעַן, הָא אֲדֹנִיָּה, מֶלֶךְ. וּכְעַן, רַבּוֹנִי מַלְכָּא,
לֹא יֵדְעָתָּ: ט' וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְעֶזְאֵן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֶׁר הָעֶבְא וּלְשְׁלֹמָה
עַבְדֶּךָ לֹא קָרָא: וּנְכֹס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעַן, לִסְגִי. וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי
מַלְכָּא. וּלְאַבְיָתָר, כֹּהֵנָא. וּלְיֹאָב, רַב חֵילָא. וּלְשְׁלֹמָה עַבְדֶּךָ, לֹא זִמִּין:
כ' וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינִי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם
מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְאַתָּה, רַבּוֹנִי מַלְכָּא.
עֵינִי כָל יִשְׂרָאֵל, סְבִירָן עָלֶךָ. לְחַוָּאָה לְחוּן. מִן יְתִיב. עַל כִּסֵּי מַלְכוּתָא
דְּרַבּוֹנִי מַלְכָּא, בְּתֵרוּהִי: כא וְהָיָה כְּשֶׁכָּב אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ עִם־
אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אָנֹכִי וּבְנֵי שְׁלֹמָה חֲטָאִים: וְהִי. כֹּד יִשְׁכּוּב
רַבּוֹנִי מַלְכָּא, עִם אֲבָהָתוּהִי. וְאַיְהִי. אָנָּא. וּבְרִי שְׁלֹמָה, מִתְרַכִּין:

זולק הדקדוק: ט' ומריא-הוי"ו געזי: כא כשכב אדני. כן הוא בכל התיגאן והכ"ף רפה, ומסיר
עליה לחוד רפי, והטעם עליה מארכה לא בתביר בכל התיגאן, וכן הוא בכ"ד גדול
והירושלמיים:

בב וְהִנֵּה עֹדְנָה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: וְהָא.
עד דְּהִיא מְמַלְלָא, קָדָם מַלְכָּא, וְנָתַן נְבִיא, עַל: בב וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
עַל־אִפּוֹ אֲרָצָה: וַחֲוִיאוּ לַמֶּלֶכָּא, לְמִימְרָא. הָא, נָתַן נְבִיא. וְאַתָּא,
לְקָדָם מַלְכָּא. וְסִגִּיד לַמֶּלֶכָּא, עַל אִפּוֹהִי, עַל אֲרָעָא: בב וַיֹּאמֶר נָתַן
אַדְנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל־כִּסֵּאִי: וַאֲמַר נָתַן. רַבּוּנִי מַלְכָּא. אַתָּה אֲמַרְתָּ. אֲדֹנִיָּה, יִמְלֹךְ בְּתָרִי,
וְהוּא, יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתִי: בב כִּי | יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר
וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הָעָבָא
וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְהֵנָּם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לִפְנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי
הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ: אֲרִי, נָחַת יוֹמָא דִּין. וְנִכְס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֵן, לִסְגִּי.
וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי מַלְכָּא. וּלְרַבְּנֵי חֵילָא, וּלְאֲבִיתָר כֹּהֵנָא. וְהָאֲנּוּן. אֲכָלִין
וְשִׁתִּין, קְדָמוּהִי. וַאֲמָרוּ, יֵצֶלַח, מַלְכָּא אֲדֹנִיָּה: בב וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ
וּלְצֹדֵק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וּלְשִׁלְמָה עֲבָדְךָ לֹא
קָרָא: וְלִי דֹאנָא עֲבָדְךָ. וּלְצֹדֵק כֹּהֵנָא. וּלְבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע, וּלְשִׁלְמָה
עֲבָדְךָ, לֹא זִמִּין: בב אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה
וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־ (כ' עֲבָדִיד) עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: אִם, מִן רַבּוּנִי מַלְכָּא. הָוָה, פְּתַגְמָא הַדִּין. וְלֹא הוֹדַעְתָּא,
יְת עֲבָדְךָ. מִן יִתִּיב, עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתָא דְּרַבּוּנִי מַלְכָּא, בְּתִירוּהִי: בב וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: וְאַתִּיב מַלְכָּא דָּוִד, וַאֲמַר. קְרוּ לִי,
לְבַת שֶׁבַע. וְאַתָּת, לְקָדָם מַלְכָּא, וְקִמַּת, קָדָם מַלְכָּא: בב וַיֵּשְׁבַע
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה:
וְקִיִּים מַלְכָּא, וַאֲמַר. קִיִּים הוּא יִי. דְּפָרַק יְת נַפְשִׁי, מִכָּל עָקָא:

לְכִי כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 בִּי-שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי תַחְתָּי
 כִּי בֶן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: אֲרִי. כִּמָּא דְקִימִית לִיךְ. בְּמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל, לְמִימַר. אֲרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ, יִמְלֹךְ בְּתַרִּי. וְהוּא. יְתִיב עַל
 בְּרִסֵּי מַלְכוּתִי, תַּחְתָּי. אֲרִי. בֶּן אֶעְבִּיד, יוֹמָא הָדִין:
 לֹא וְתִקְדָּ בַת-שֶׁבַע אֲפִים אֲרִי וְתִשְׁתַּחֲוִי לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר
 יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דְּדוֹד לְעַלְמָא: וְכִרְעַת בַּת שֶׁבַע עַל אֶפְתָּא, עַל
 אֶרְעָא. וְסִגִּידַת, לְמַלְכָּא. וְאִמְרַת. יְתַקִּים. רְבוּנִי. מַלְכָּא דְדוֹד, לְעַלְמָא:

ומנהג השאמי להוסיף פסוק זה:

וְגַם יֵשֵׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה: וְאִי, יְתִיב שְׁלֹמֹה, עַל, בְּרִסֵּי מַלְכוּתָא:

(גְּאֻלָּנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרָקְנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

עַל דָּא יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמָא,
 וְלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

זֶלְק הַדְּקָדוּק: לֹא יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ. בַּחשׁוּבֵיהֶם 'יְחִי' בַּמֶּלֶךְ וצ"ע. וְעַד כֹּאן מִסִּימָא
 הַפְּטָרָה חַי שְׂרָה בַּהַפְּטָרוֹת יִשְׁנוֹת, וְכֵן כָּתַב הַרְמְב"ם ז"ל:

דְּהוּ וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק

לְכַנְחֹת שַׁבָּת
 וְשִׁנֵּי וַחֲכִישֵׁי

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק

בֶּן-אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד

אֶת-יִצְחָק: וְאֵלֶּיךָ. תּוֹלְדֹת יִצְחָק

בֶּר אֲבִרְהָם. אֲבִרְהָם אוֹלִיד יֵת יִצְחָק: כּ וְיְהִי יִצְחָק

תפסיר רס"ג

יט) וְהָיָא שְׂרָה תִּנְיָאִלִיד יִצְחָק
 אֲבִן אֲבִרְהָם. בְּעַד מָא כִּי
 אֲבִרְהָם מִן אוֹלָאִידָא יִצְחָק:

— רש"י —

יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק. יִצְחָק וְעָשׂוּ אֲבִרְהָם הִזְקַק לִזְמַר אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת
 הָאֲמֹנִים בְּפִרְשָׁה: אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, לְפִי שְׁהִיּוּ לִיצְנֵי הַדּוֹר אוֹמְרִים
 יִצְחָק. עַל יְדֵי שְׁכֵתָב הַכְּתוּב יִצְחָק בֶּן מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שְׂרָה, שְׁהִיּוּ כְּמָה שְׁנִים